

Historische Kring Zuidhorn

10e jaargang nr. 2 december 2020

In dit nummer:

**Verdwenen middenstand
rond de kerk**

**Hoofdstraat 27 en een
verdwenen poort**

**In de overtuinen groeit
geen gras meer**

HKZ in Coronatijd

**De haan van Willem Valk
in Noordhorn**

**Peerdje Rennen aan de
Klinckemalaan**

**Bruggen monument
aan de Gast**

Losse nummers € 2,50

Periodiek van de Historische Kring Zuidhorn

10e jaargang nr. 2

December 2020

Redactie

Nico Attema

Joop Cley

Kees Kugel

Jan van Weerden

Druk

RCG Groningen

Bestuur van de HKZ

Voorzitter

P. H. Pellenbarg

Secretaris

J. Wijbenga

(secretarishkz@gmail.com)

Penningmeester

A. Fennema

Overige leden

G. van Agteren-Birza en H. Koot

Archief W. Renkema

Website

www.historischekringzuidhorn.nl

Inhoud

Van de voorzitter	Blz.3
Middenstand rond de kerk	Blz. 4
Hoofdstraat 27 en een verdwenen poort	Blz. 11
In de overtuinen groeit geen gras meer	Blz. 16
De haan van Valk	Blz. 20
Peerdjerennen aan de Klinckemalaan	Blz. 24
Bruggenmonument aan de Gast	Blz. 28

ISSN: 2589-2487

*Illustratie op titelblad: November 2020. Het bijna voltooide
bruggenmonument aan de Gast tussen Zuidhorn en Noordhorn.*

De HKZ in Coronatijd

Deze aflevering van ons periodiek verschijnt op het moment dat we midden in de ‘tweede golf’ van de COVID 19-pandemie zitten. Net als eerder in april/mei van dit jaar, zijn we in oktober/november alweer een periode ingegaan met verscherpte maatregelen rond het bij elkaar komen van mensen, of dat nu in werk-, kerk-, familie- of verenigingsverband is. En ja: dat treft helaas ook onze Historische Kring. Van het eerst uitstellen en daarna afblazen van lezingen die we al gepland hadden, bent u via een paar ‘Nieuwsbrieven’ op de hoogte gehouden, en op dit moment is nog allerminst zeker of er in het eerste halfjaar van 2021 wél weer lezingen zullen kunnen worden georganiseerd. En als het vroeg of laat weer kan, moeten we nog een oplossing zien te vinden voor het sluiten van Zalencentrum Balk. Een aderlating voor het dorp.

Misschien gaat er door de COVID 19 wel een heel verenigingsjaar de mist in. Niet alleen bij ons natuurlijk, hetzelfde lot treft heel veel verenigingen, waaronder ook al onze zusterverenigingen in het Westerkwartier. Het verenigingsverband van de SHVW (Samenwerkende Historische Verenigingen in het Westerkwartier) heeft zijn voor- en najaarsvergaderingen van dit jaar ook al moeten schrappen. Een aantal SHVW-activiteiten vindt desondanks nog wel doorgang, zoals de werkzaamheden van het Platform Oude Riet. Dat Platform probeert het dal van die oude rivier door het Westerkwartier meer bekendheid te geven, en het waar mogelijk meer zichtbaar te maken. De tentoonstelling over de Oude Riet in het Wierdenmuseum in Ezinge (waar het Platform aan meewerkte, en bijbehorende fietsroutes voor ontwierp) is een groot succes. De expositie wordt ook wat langer open gehouden dan eerst gepland.

Gelukkig hebben we in de HKZ nog ons periodiek, waarvan de redactie in de coronatijd heeft willen en kunnen doorwerken. Hulde aan de schrijvers! Zij zijn met het periodiek op dit moment als het ware het cement van de vereniging, dat maakt dat we toch nog iets zien van de herinneringen aan het dorpsverleden waaraan de HKZ wil blijven werken. Ook op andere fronten zitten we als Historische Kring trouwens niet helemaal stil, zoals bij de ontwikkeling van ons bruggen monument, waarvan de bouw nu in het finale stadium is gekomen. Daarover vindt u meer informatie elders in dit nummer. Veel leesplezier gewenst!

Namens het HKZ bestuur, Piet Pellenbarg

Middenstand bij de Kerk

In januari 2020 werden mijn vrouw en ik verliefd op een oud huis in het centrum van Zuidhorn. Sinds juli van datzelfde jaar wonen we nu aan de Kerkstraat. Bij wijze van voorpret onderzocht ik de geschiedenis van het huis en zijn omgeving. Dat bleek moeilijker dan gedacht, maar leverde uiteindelijk ook veel op over huisnummers, dopers en middenstanders in het mooiste deel van Zuidhorn.

De verkoopmakelaar wist te vertellen dat Kerkstraat 8 gebouwd is in 1915. Het was het pand waar tot voor kort rijwielhandel Tempel zat, zo stond het op de website, en ooit wagenmaker Mulder. Dat bood aanknopingspunten, maar riep ook vragen op. Delen van het huis lijken meer dan een eeuw oud, maar er is ook een spouwmuur van ná 1920. En: wagenmaker Mulder werkte inderdaad aan de Kerkstraat, maar dat was van 1856 tot 1908. Ik wilde er het fijne van weten.

Kadaster

Een dankbare bron om zo'n onderzoek te starten is de kadastrale kaart van Zuidhorn van 1832 – die ook digitaal te raadplegen is.¹ Vrij gedetailleerd zijn daar ook de huizen in en rond het dorp op ingetekend (Fig. 1 1). Op de plek van de huidige percelen van Kerkstraat 6 en 8 staan in die tijd drie huizen. Op perceel F 354, nu Kerkweg 6, woont en werkt kleermaker Arend Gerrits Reepsholt uit Niehove en zijn vrouw Hilligje Lammerts uit Assen. Dwars achter hen, aan het pad dat van de Achterstraat naar de Kerkstraat loopt, is perceel 356. Daarop woont in 1832 Doetje Jacobs Pluiter uit Obergum, weduwe van de kleermaker Heerke Wibbes Beukema.

Perceel 355, ruwweg het voorhuis en de halve deel van de huidige Kerkstraat 8, is in eigendom van Anje Jacobs Roelfsema, weduwe van Kornelis Alles Lijfering. Zij, haar man en hun dochters boeren buiten de dorpskern en doen dat behoorlijk goed. In ieder geval tot 1829 woont hun enige zoon en broer Jakob Roelfs op deze kleine pachtboerderij in het loug.² Vier van zijn acht kinderen worden er geboren. Daarna keert hij met zijn gezin terug naar het erf van zijn vader aan de Oostergast.

Pal naast de Kerk staat in 1832 ook nog de schoenmakerij en leerlooierij van Jurjen Jurjens Woldijk (perceel 357). Na zijn dood, in 1836, krijgt zijn weduwe

van de Kerk een ander huis in beklemming. Tenminste vanaf 1845 en tot 1859 is de oude leerlooierij verpacht aan de koosjere slager Salomon Sanders Israëls en zijn vrouw Lea Levie uit Sappemeer. Daarna richt Willem Friesenhaan er een schoenmakerswerkplaats met – onder protest – opnieuw een leerlooierij in. Over hem, zijn nageslacht en hun huis – nu kerkelijk centrum Klein Hanckema - is in dit blad eerder een mooi artikel verschenen (2014).

*Figuur 1: Kadasterkaart
Gemeente Zuidhorn,
Zuidhoek (sectie F) 1832.*

Nummering

Tot de twintigste eeuw bestaan er nog geen adressen zoals wij die nu kennen. In de Franse tijd krijgen in Nederland de wijken letters, de huizen nummers. In het Kanton Zuidhorn volstaan aanvankelijk alleen nummers. Wat nu

Kerkstraat 8 heet, heet aanvankelijk **‘behuizing 130’**. Als er een kind of een overlijden wordt aangegeven, wordt in de akten vaak dat huisnummer vermeld. Soms wordt daar ook ‘aan de Kerkstraat’ aan toegevoegd, soms ook heet het ‘aan de Straat’ of ‘in de Kerksteeg’. Het systeem is eenvoudig, maar heeft als nadeel dat het erg snel veroudert c.q. hopeloos in de soep loopt. Rond 1850, als de Gemeente een bevolkingsregister aanlegt, is het nummer van het huis alweer veranderd: **166** (van de 167 in totaal). Vlak daarna, in 1856, laat de Gemeente een nieuwe nummering ontwikkelen, nu met de letters A voor Zuidhorn en B voor Noordhorn. Het huis aan de Kerkstraat krijgt de code A 182 – die er in grote zwarte letters op een witte ondergrond op moet zijn geschilderd. Maar het dorp blijft groeien, dus worden de huizen laat in de negentiende, vroeg in de twintigste eeuw, zeker nog éénmaal omgenummerd – tot in de jaren 1930 pas straatnamen met huisnummers hun intrede doen.³

Wagenmakers

In huis 130/166 aan de Kerkstraat wonen vanaf 1843 wagenmaker Aries van de Vries en zijn vrouw Jantje Sipkes. Zijn vader en zijn pake hadden twee deuren verderop een wagenmakerij gehad, en twee van z’n broers zitten ook in het vak. Veel geluk heeft de jonge stelmaker op eigen benen niet; als vijf kinderen jong

zijn overleden, sterft ook zijn vrouw Jantje al in 1849. Hij verwekt een buitenechtelijk kind bij een veel jonger dienstmeisje, trouwt haar twee jaar later op de zonnewende van 1854, maar overlijdt een dag na zijn tweede ‘moetje’ – mogelijk door zelfdoding.

De zaak heeft hij dan al overgedaan aan Tonnis Reinders Mulder, de oudste levende zoon van belastinggaarder Reinder Mulder en eerder knecht in de wagenmakerij van Aries’ vader. In mei 1854 komt Tonnis vanuit Ezinge terug naar zijn geboortedorp om de wagenmakerij voort te zetten. Schuin tegenover, in huis 93, pal naast de pastorie, had zijn opa Tonnis Reinders uit Farmsum decennialang met succes een winkel gedreven. Sinds 1835 zijn het zijn tante Jantje en haar man, de schilder Hindrik Poppema die de zaak open houden.⁴

Figuur 2: ingekleurde prentbriefkaart Zuidhorn, ca. 1906. Als de datering klopt, staat links wagenmaker Jan Mulder

Ook vijf andere tantes zijn getrouwd met handelaars en ambachtslieden in het dorp of net daarbuiten; z’n twee broers en z’n halfbroer zijn bakker. Z’n nichtje Barberdina Friesenhaan wordt het inwonende hulpje, haar verloofde zijn knecht. In moderne termen beschikt Tonnis Reinders junior over wat we nu een ‘sterk netwerk’ zouden noemen Met zijn vrouw Martje Derks Smit uit Wirdum krijgt hij aan de Kerkstraat vijf kinderen, waarvan alleen de drie zoons overleven. De twee oudsten gaan naar school en maken carrière: Reinardus

wordt notaris in Medemblik en Snits; Dirk of Derk wordt Rijksklerk te Den Haag. Alleen zoon Jan blijft op het dorp en in de zaak. Hoogstwaarschijnlijk is hij de wagenmaker Mulder die op een ingekleurde prentbriefkaart uit 1906 staat. Niet lang nadat deze foto werd gemaakt moet hij, 38 pas en zonder nageslacht, zijn overleden. De wagenmakerij wordt in ieder geval tijdelijk gesloten.

Gangmaker

Drie jaar later, in 1911, worden de opstallen aan de Kerkstraat betrokken door Hendrik Priet uit Bedum. Hij is net vier jaar in dienst geweest en fris getrouwd met Klazina van Olm, ook uit Bedum. Hij is het die vermoedelijk rond 1915 het voorhuis herbouwt.⁵ Hij is koperslager, maakt onder andere de doopvont in de Hervormde Kerk en leert zijn buurjongen Willem Friesenhaan de kneepjes van het koperslagersvak. Ook verkoopt en restaureert Hendrik rijwielen en muziekinstrumenten. Hij is enthousiast koperblazer in en dirigent van verschillende muziekgezelschappen en schrijft historische toneelstukken. Voor de oorlog richt hij middenstandsvereniging Door Eendracht Sterk op, in de oorlog heeft hij naar verluidt mensen in de onderduik. Direct na de oorlog wordt hij lid van de noodgemeenteraad, in 1946 laat hij zich daar namens de PvdA in verkiezen. Maar aan de Kerkstraat woont deze gangmaker dan niet meer.

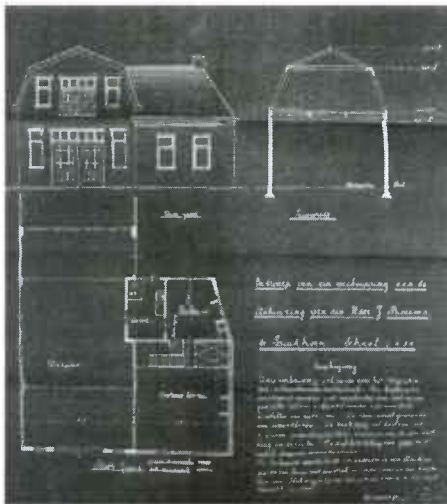
Figuur 3: Middenstanders, let op u saek!
Verkiezingsaffiche H. Priet, no. 3 op de lijst van de
PvdA voor Zuidhorn, 1946

Handel

Tenminste sinds 1927 is Priet al in gesprek met wagenmakers Jan en Jans Rozema uit Scharmer bij Slochteren. Zij zijn in Zuidhorn neergestreken en blijkbaar geïnteresseerd in zijn huis en zijn werkplaats. In november 1927 krijgen zij toestemming om de boel grondig te verbouwen. Of zij hun plannen uitvoeren is onzeker: de blauwdruk laat een ander huis zien dan er nu staat (zie figuur 4). Hoe dan ook, het zal nog tot na de oorlog duren voordat de jongere broer Jans zijn woning ruilt met Priet en eindelijk naast de kerk kan gaan werken. Daar klust hij twintig jaar aan tractoren en motoren, en handelt daarnaast in gereedschap, verf en ander materiaal voor op het erf. Dan doet hij het boeltje over aan Rien Schoelier, een Fries die is getrouwd met een

‘autochtone’ vrouw. Zij breiden het assortiment uit met huishoudelijke artikelen en speelgoed maar verhuizen de zaak in 1974 alweer; in de Hoofdstraat heeft deze nu een derde leven als boekhandel.

Figuur 4: blauwdruk geplande verbouwing Kerkstraat 8, 1927

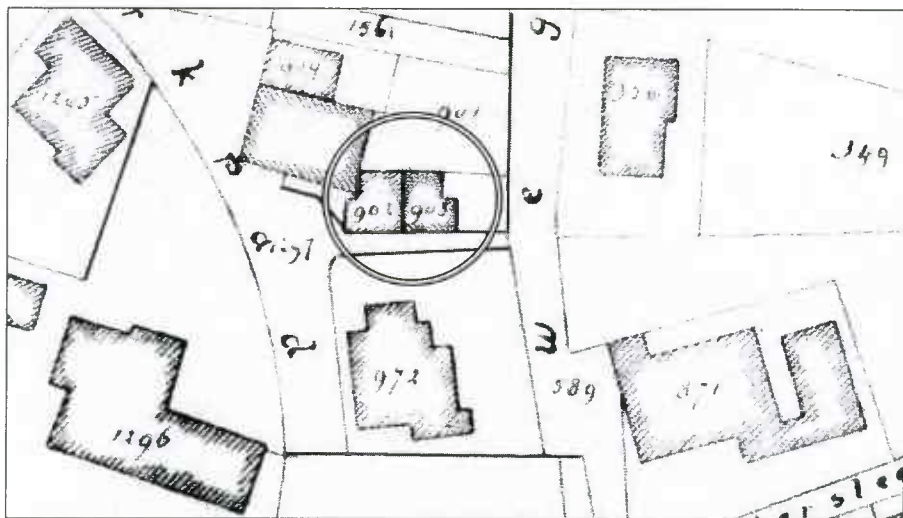
De laatste échte middenstander op Kerkstraat 8 is sinds 1974 natuurlijk Mekke Tempel uit Bedum, die zijn rijwielhandel aan de Langestraat in Noordhorn verplaatst naar het Zuiden. Meer dan veertig jaar sleutelt hij er aan de fietsen van kinderen en hun ouders in Zuidhorn. Na de dood van zijn vrouw Freya verkoopt hij het pand in 2013 aan schilder Reinder Bergsma om er te wonen, maar dat blijkt niet te mogen: er zit nog steeds ook een winkelbestemming op. Pas nadat de

koop ontbonden is haalt de Gemeenteraad die er in 2014 met algemene stemmen af. Tempel blijft tot 2018 op z’n oude stek en verkoopt het dan alsnog aan een huisschilder Friesland. Met diens vertrek in 2020 is de bedrijvigheid in ieder geval voorlopig uit het pand verdwenen.

Armoede

Achter m’n huis, aan het pad van de Achter- of Jellemaweg naar de pastorie stonden eertijds ook twee kleine huisjes. In 1967 zijn die gesloopt; wat er van rest is – geen grap – een afvoerputje in het midden van een zitkuil. Afgaande op de kaart van 1832 (figuur 1) staat hier nog maar één huis, pal achter de andere twee. In 1850 zijn het er waarschijnlijk twee, die langs de kleine doorgang zijn gebouwd, zoals te zien is op de kaart van 1907 (figuur 5). Aan de kant van de Kerkstraat proberen Gurbe Jogchums Offeringa, een timmerman uit *Dragten* en zijn vrouw Egbertje Zuidema de eindjes aan elkaar te knopen. Daarnaast, aan de kant van de Achterweg, wonen Geert Arents Nabring en Grietje Jakobs Bos. Hij heeft geen beroep en werkt soms wel, soms niet. De twee vrouwen klussen bij als naaister, en allebei zijn ze vaak zwanger. De armoede van de ‘ijzeren eeuw’ moet hier stevig gevoeld zijn. Van armen zijn helaas vaak minder bronnen te vinden dan van de *well to do*. In dit geval helpt het ook niet dat de

gemeente rond 1860 ophoudt te registreren in welke huizen mensen wonen, geboren worden of sterven. In verschillende publicaties over Zuidhorn en zijn straten worden wel namen genoemd van mensen die in deze 'kerksteeg' woonden. Helaas blijft vaak onduidelijk wanneer zij er precies leefden. Ik hoop hier op een later moment nog eens meer over te kunnen melden.

Figuur 5: detail kaart Zuidhorn 1907. De Kerkstraat heet nog het Kerkpad, en langs de 'kerksteeg' staan nog twee huisjes.

Besluit

Als nieuwe eigenaar van een markant huis aan de Kerkstraat vind ik het leuk om iets over zijn geschiedenis te weten. Met alle activiteiten die er in en rond dat pand geweest zijn, kan ik er tegelijk vergif op innemen dat de grond rondom het huis niet zo fris meer is. Helaas is het bodemkundig onderzoek onvolledig en bovendien niet in z'n geheel publiek toegankelijk (!) Saneren zou een optie zijn, ware het niet dat de grond onder huis en tuin zijn aangemerkt als van archeologisch belang...

Als historicus lijkt het onderzoekje me te leren dat Zuidhorn van de achttiende tot de vroege twintigste eeuw een flinke bedrijvigheid kende, met veel relatief arme en enkele succesvolle handelaren en ambachtslieden. Dat er onder hen vrij veel doopsgezinden waren wist ik, maar het is interessant om dat ook zelf vast te stellen.⁶ Ongeacht die godsdienst leidde de middenstand van Zuidhorn

elkaars zonen op en liet ze met elkaars dochters of met die van lokale boeren trouwen. Bovendien lijkt zij in geen geval een gesloten groep te zijn geweest: geregeld kwamen er nieuwe mensen uit andere dorpen in, en vertrokken er zonen en dochters naar andere plaatsen. Die instroom van buiten lijkt ook vóór de aanleg van de spoorlijn heel wezenlijk te zijn geweest. Daar kom ik hopelijk nog een keer op terug...

NB Voor genealogisch geïnteresseerden heb ik van alle historisch personen in dit stuk (en hun kinderen) gegevens verzameld. Via mijn weblog zijn die apart op te vragen. www.alderikvisser.blogspot.com

¹ En wel via hisgis, een gezamenlijk project van de KNAW en de Fryske Akademy: <https://hisgis.fa.knaw.nl>

²Oud-Gronings voor dorp, dorpskom. Al in 1739 verwijst een nieuwe dominee naar aanleiding van zijn eerste huisbezoeken naar twee straten, de Oude Straat en de Nieuwe Straat, met daarnaast nog wat verspreide huizen rondom de kerk. Alle andere lidmaten wonen ‘buiten het loug’. De Kerkstraat geldt in 1739 dus nog niet als een straat c.q. is nog niet bestraat.

³ Het herhaaldelijk omnummeren maakt onderzoek naar huizen en hun bewoners, niet alleen, maar zeker ook in Zuidhorn best ingewikkeld: er is (bijna) niets over bewaard gebleven, dus ook moeilijk te na te gaan welke code voor welk huis gebruikt werd. Samen met o.a. Joop Cleij van de Historische Kring Zuidhorn hoop ik op basis van de bevolkingsregisters en enkele andere bronnen de komende tijd een meer grondige inventarisatie te kunnen maken en het geheel voor de negentiende eeuw wat te ontwarren. **We zoeken daarvoor ook nog helpende handen, dus wie geïnteresseerd is, kan zich bij ons melden...**

⁴ Bij de kerk, vlakbij de fietsenstalling aan de noordzijde, liggen in ieder geval hun grafstenen nog, vredig zij aan zij. De stukken verraden echter dat ze tegen het einde van hun leven gescheiden van elkaar leefden.

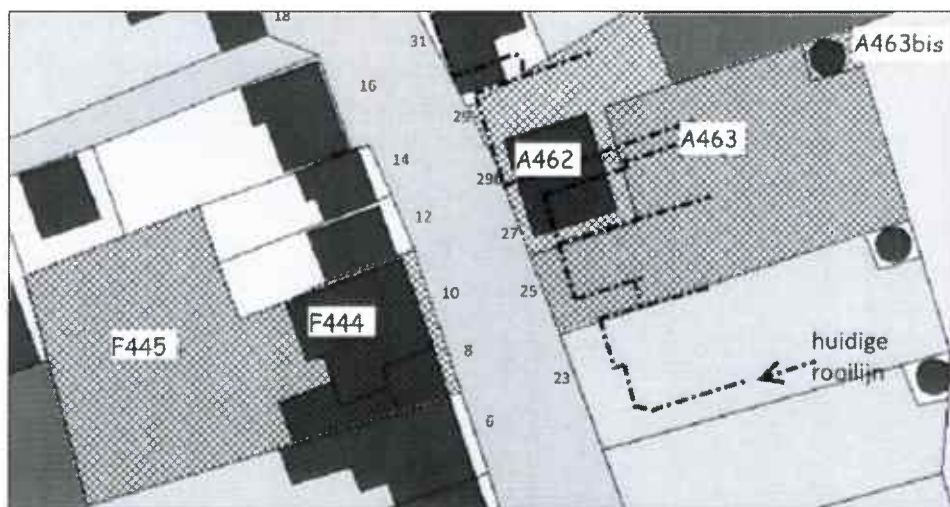
⁵ Ook de gemeente heeft 1915 als bouwjaar in de boeken staan; stukken zijn er echter niet te vinden.

⁶ Inclusief het feit dat velen van hen aan het einde van de negentiende eeuw overgingen naar de hervormden.

Hoofdstraat 27 en een verdwenen poort

Oude huizen en gebouwen ademen vaak nog de sfeer van vroeger. Vooral in de kern van Zuidhorn staan er nog veel die de nieuwsgierigheid opwekken. Het is niet alleen leuk om te weten wanneer ze zijn gebouwd, maar vooral ook wie erin hebben gewoond en geleefd. Sinds 1966 woon ik zelf in zo'n pand en dankzij diverse verbouwingen, aanpassingen en uitbreidingen kom je details tegen die je prikkelen om dat uit te gaan zoeken. Dat zoeken kan lastig zijn! Pas na de invoering van het kadaster in 1832 kwam er een uniforme aanduiding van percelen, grond en panden.

Straatnamen en huisnummers zijn pas in de loop van de twintigste eeuw ingevoerd. In oude akten gebruikt men in plaats van Hoofdstraat ook aanduidingen als: Oudestraat, Straatweg, Rijksweg, Langstraat, Heerenstraat of eenvoudig De Straat.

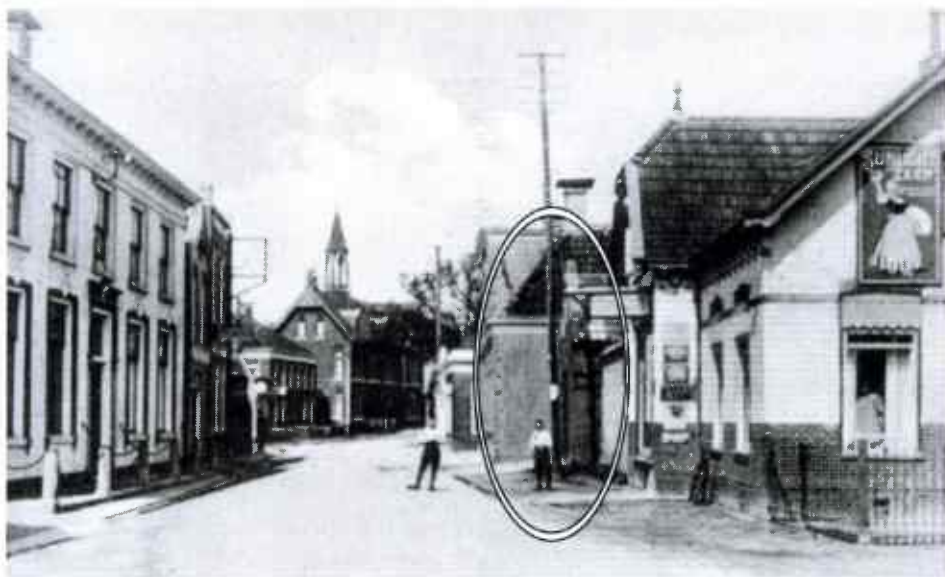

Boven: Op deze uitsnede van de kadasterkaart, gemaakt in de periode 1811 tot 1832, zijn de percelen; A462, waar een woning op stond, A463 (de tuin) en A463 bis, met een koepel of theehuisje, waren tenminste vanaf 1812 eigendom van mr. Frans Izaak Abresch.

In 1825 kocht hij de percelen F444 en F445. Het huis dat hij daarop liet bouwen heeft al vele bestemmingen gekend. Tegenwoordig is er de kledingzaak van Bos gevestigd.

Frans Izaak Abresch

Abresch studeerde rechten en was in 1808 secretaris in Aduard. Of hij daar ook woonde is niet bekend. In 1811 was hij griffier bij het baljuwschap (vredegerecht) van het Westerkwartier te Zuidhorn en *keizerlijk* notaris. Op 16 juni 1811 trouwde hij met Hebbelina Regnera de Drews in Groningen. Hij woonde toen al in Zuidhorn. In 1813 volgde hij A.Ytema op als burgemeester van Zuidhorn. Het echtpaar kreeg zes kinderen, die allemaal geboren zijn op het adres Oudestraat 98 (nu nr. 27). In 1825 kocht Frans Izaak een huis aan de overkant van de straat van de weduwe van Willem Kornelis Togtema (nu nr.10/12), dat hij liet slopen. Op die plaats verrees het huidige pand Hoofdstraat 8/10 (*Toen Oudestraat A133*). In 1832 was Abresch nog steeds eigenaar van nr.98, dat hij kennelijk aan zijn zoon Hendrik Guichart¹ verhuurde. Vermoedelijk woonde de laatste daar in 1849 nog steeds. Maar na zijn vaders dood in 1852 verhuisde hij naar diens huis aan de overkant.

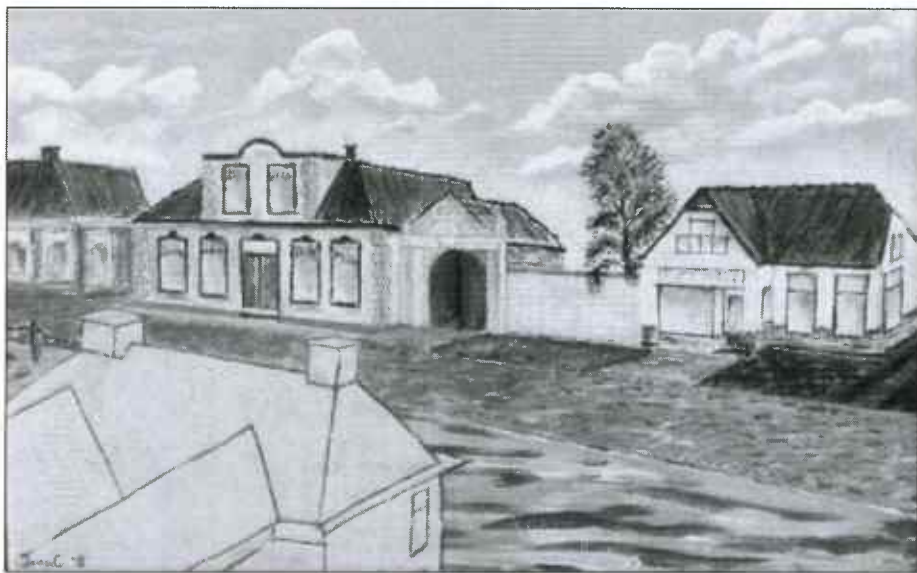
Op bovenstaande foto is te zien dat er tussen nr. 25 en 29 een muur met een poort staat, met een (stenen) versiering die dokter Boerma heeft laten bouwen. Een poort die wellicht afkomstig was van afbraak van? . . . Hanckema?

¹ De oudste zoon Hendrik Guichart Abresch (1812), gehuwd met Beerta Wichers, was sinds 1842 burgemeester van Grijpskerk. In 1849 volgde hij zijn vader in Zuidhorn op.

Oostwand van de Hoofdstraat en de poort van Boerma

Wie vanaf 1852 tot ca. 1900 op nr. 98 woonden is onbekend. Wel is duidelijk dat de panden nr. 29 en 31 in die periode zijn vervangen door nieuwe huizen. Ook het pand van de kleermaker Jakob Grasdijk (1886-1913) werd in 1908 afgebroken, nadat de burens², dokter Boerma links en drogist Sietse Sennema rechts, het gekocht hadden. Vervolgens werd tussen beide huizen de tuinmuur met daarin een mysterieuze poort gebouwd.

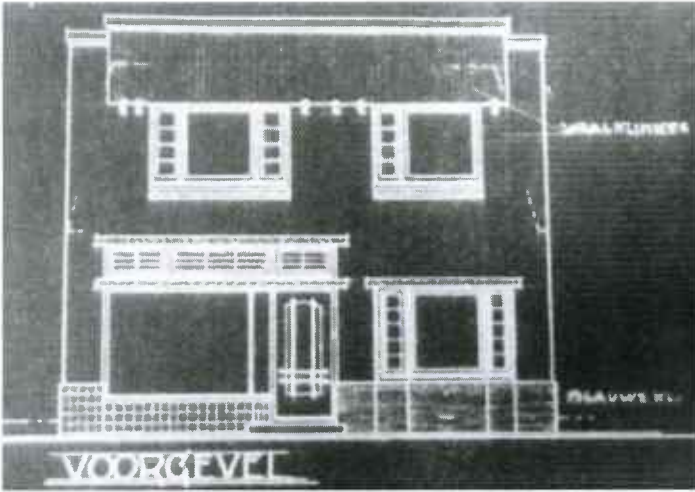
Die poort lijkt deel van een gebouwtje, mogelijk de stalling voor de koets van Boerma, die zijn patiënten met paard en rijtuig bezocht. Freerk de Noord was zijn koetsier. Achterin de tuin schijnt de theekoepel van burgemeester Abresch toen nog gestaan te hebben (zie kaart van 1907).

Situatie na 1907. De muur op bovenstaande tekening verdween weer toen timmerman/aannemer Job Notenbomer hier in 1932 een winkelhuis bouwde in opdracht van Siebrand Wiersma. De muur met de poort heeft hier dus ca. 24 jaar gestaan. Voor zover bekend zijn er geen duidelijke foto's van, maar aan de hand van deze foto heb ik een reconstructie kunnen maken van hoe het er ongeveer uit zal hebben gezien.

² Roelf Boerma, huisarts 1858-1953. Sietze Sennema, drogist 1878-1914.

Nummer 27 en zijn achtereenvolgende eigenaren

*Tekening
behorende bij
bouwaanvraag
Job Notebomer,
getekend door
P. Lijfering. Dit
ontwerp werd
uitgevoerd
(zie foto onder).*

Genoemde Siebrand Wiersma was schildersknecht en begon een winkel in galanterie-artikelen. Deze zaak rendeerde niet. Daarna begon tuinman Hero Werksma hier een bloemenwinkel. Toen die niet liep, schakelde hij over op vis. Helaas bleek ook die handel niet te renderen.

Het nieuwe winkelpand Hoofdstraat 27 rond 1932

Van 1937 tot 1940 woonde Henderikus de Vries hier en van 1940 tot 1961 exploiteerde Jan Drenth er een kruideniers- en melkhandel. Jan verkocht de zaak op zijn beurt in 1965 aan Louwe van Lune. Die zette de zaak voort als een Kroon-zelfbediening. In 1968 liet hij de winkel verbouwen, waarbij de oppervlakte drie keer zo groot werd! Ook liet hij de woonverdieping erboven verbouwen. Voortaan woonden de Van Lunes boven de zaak en niet meer aan de overkant op nummer 12. In 1970 werd de winkel opnieuw uitgebreid. Nu met een slagerij en magazijn in het achterste deel van de bovenverdieping.

Opening van de gemoderniseerde Kroon-winkel van Van Lune in 1970. Vlnr Antje Mulder, Jantje vd. Veen, Rennie Pera, Jantje Kregel, Froukje van Lune, Louwe van Lune, Wigger Stenekes (slager), zijn zoon Jacob en Sjoerd Lap.

Na het faillissement van de Kroonorganisatie in 1981 sloot van Lune zich aan bij Albert Heijn, tot hij het pand in 1986 verkocht aan Jelgersma die dhr. Boskma als bedrijfsleider aanstelde. Circa een jaar later werd het pand alweer verkocht aan Rintje Schoelier. Die exploiteerde er een winkel in huishoudelijke artikelen, 'Novalux'. Omstreeks 1990 startte Schoelier ook een boekhandel aan de overzijde op nr. 14 en in 1994 verhuurde hij het pand op nr. 27 aan Blokker.

In de Overtuinen groeit geen gras meer

Hoe het was

Het is moeilijk om je voor te stellen dat achter de winkelpanden aan de Hoofdstraat ooit uitgestrekte tuinen lagen, met daarin fruitbomen, bloemperken, groenten en, helemaal achterin, een zitje van waaruit men een fraai uitzicht had op de landerijen aan de oostkant van het dorp. En op de straatweg zag men tussen de bomen door het verkeer zich traag voortbewegen. De zitjes waren prieeltjes, waarin men, enigszins beschermd tegen zon, wind en regen, maar toch in de frisse lucht bij elkaar kon zitten. Op onderstaande plattegrond uit 1832 heeft een landmeter ze getekend en in de bijbehorende tabel vermeldde hij hun aanzien: koepel. Extra bebouwd oppervlak betekende ook toen: extra belasting betalen!

1832 De tuinkoepels of prieeltjes achterin de overtuinen gaven uitzicht op de landerijen en de straatweg. Van 'boven naar beneden' waren ze eigendom van Frans Izaak Abresch (notaris), de wed. Jacob Dates Homan (Homan was deurwaarder bij het gerecht van het canton Zuidhorn) en Albert Peters Driesen (vrederechter). De pelmolen is van Pieter Ridders Iwema.

BURGLER

TRANSPORT BV

Industrieweg 2a
9804 TG Noordhorn
Telefoon (0594) 50 25 33
Fax (0594) 50 23 93
www.burgler.nl

**Gespecialiseerd in het vervoer
van vloeistoffen**

Dierenspeciaalzaak
Tuinbenodigdheden
Hengelsport
Vrijtijdsartikelen.

Dorpsvenne 5 / Nieuwstraat 3
Tel.: 0594 502502
Fax: 0594 507649
[We bezorgen gratis]
e-mail: ahc.wegman@cs.com
www.arnoldwegman.nl

**Tegen inlevering van deze advertentie 10% korting op uw aankopen
(geldt niet voor aanbiedingen)**

BISTRO & TAPASLOKAAL

HET OUDE RAADHUIS

Bistro en Tapaslokaal het oude raadhuis

Hoofdstraat 4 • Zuidhorn • 0594-528322

www.bistrohetouderaadhuus.nl • www.tapaslokaal.nl

H. Schipper

Administratieve en financiële
dienstverlening

Hans Schipper

Boslaan 46
9801 HH Zuidhorn
tel. 06-51560292
E-mail :
hans.schipper@hetnet.nl

www.pijpker.nl

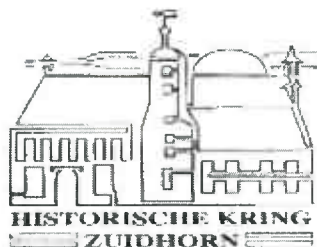
- Verkoop nieuwe en gebruikte auto's
- Reparatie, onderhoud en APK van alle merken

Toyota dealer

Pijpker

Langestraat 22 Noordhorn
Tel. 0594-507850

WELKOM!

BREIDEN VLOEREN GORDJUNEN ZONWERING KASTEN

KUUR VOOR AL ONZE PRODUCTEN OP WWW.SCHUILING.NL

SCHUILING
WONEN & SLAPEN

Leek

Peize

Zuidhorn

Een boek over Klaas Siekman Azn. (1878-1958) te Zuidhorn.

Bertus Fennema uit Zuidhorn heeft een stevig boek geschreven over architect en waterbouwkundige Klaas Siekman Azn. (1878-1958) te Zuidhorn.

Het oeuvre van Siekman is breed en architectonisch gevarieerd. Elf ontwerpen van hem hebben de status van rijksmonument gekregen. Hij was een vakman van formaat en heeft met zijn talenten en werklust heel veel werk verzet. Naast het runnen van zijn kantoor was hij in dienstverband ook waterbouwkundig-opzichter van het waterschap Westerkwartier, bouwkundig-opzichter bij zes gemeenten in het Westerkwartier en directeur van de avondtekenschool voor ambachtslieden in Zuidhorn.

Bertus Fennema schrijft in zijn boek niet alleen over de vele bouw- en infrastructurele werken, maar schetst ook de maatschappelijke context waarbinnen Siekman in verschillende functies en rollen moest werken. Daarbij heeft hij zijn grote sociale kwaliteiten getoond.

Het boek omvat 216 pagina's. Er staan foto's in van de nog aanwezige panden van Siekman en veel ander beeldmateriaal.

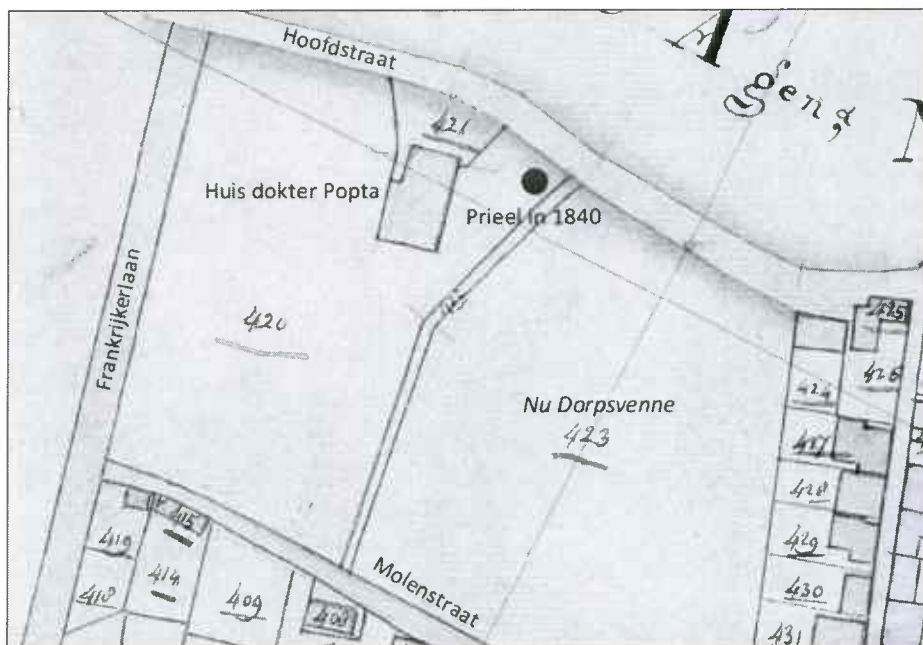
Het boek is op **vrijdag 13 november 2020** verschenen en is uitgegeven door NoordPProof producties in Bedum en is verkrijgbaar bij de uitgever en de boekhandel en het kost 22.50 euro.

Rabobank

Dokter Popta

Tuinhuisjes waren een onmisbaar element in de ontwerpen van de hoveniers uit die tijd, zoals die van vader en zoon Roodbaard. Hun ontwerpen inspireerden ook andere hoveniers en eigenaren die beperkte budgetten en minder ruimte tot hun beschikking hadden, zoals welgestelde bewoners aan de Hoofdstraat in Zuidhorn. Daaronder dokter Popta, die rond 1840 op het perceel woonde waarop later de villa Eiberhof van Pieter Bindervoet en Niesje Hoving zou verrijzen. Hij liet zijn tuin verfraaien met een vijver en een tuinhuisje. De plaats van dat optrekje werd, evenals de eerdere bouwsels in de overtuinen, vastgelegd door het kadaster. Die vijver ligt er nú nog, evenals de hoek van de tuin waarin het prieel ooit stond: zie foto op de volgende bladzijde.

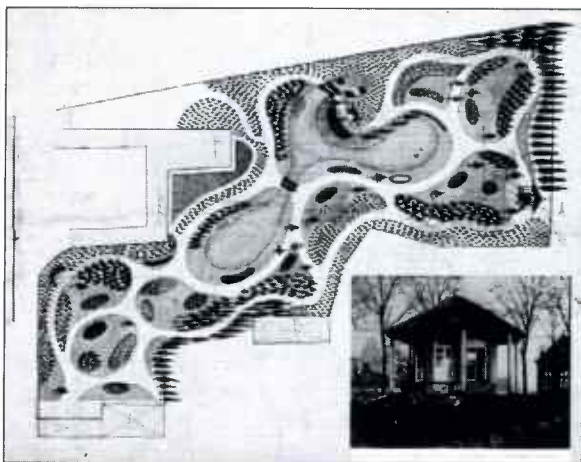

In het archief van het kadaster ligt een kaaartje uit augustus 1840, waarop de verandering van Popta's tuin werd ingetekend. De arts, die aan de overkant van de straatweg van hetzelfde vrije uitzicht genoot als zijn dorpsgenoten in hun overtuinen, liet in zijn tuin ook een prieel bouwen. De plek waar dit gebouwtje stond laat zich ook vandaag nog aanwijzen.

Hoofdstraat Zuidhorn. In deze hoek van de tuin liet dokter Popta in 1840 een prieel bouwen en een vijver graven. Het bouwsel verdween, maar de vijver ligt er nu 160 jaar later nog. Rechts is de noordelijke vleugel van het flatgebouw Eiberhof zichtbaar.

De Tuin van Hommes

Portret van Gerrit Vlaskamp, die bekend werd door zijn ontwerp en aanleg van de 'Tuin van Hommes'. Een fragment van deze enorme tuin tussen Nieuweweg en Academisch Ziekenhuis in Groningen is bewaard gebleven.

Vooruitgang werd teloorgang

De tuinen achter de huizen aan de Hoofdstraat en het uitzicht van destijds zijn allang verdwenen, evenals de tuinhuisjes. De verlenging van de Wilhelminalaan en de aanleg van de Burgemeester Kruisingalaan in de jaren vijftig luidden het einde in van de groene oostrand van Zuidhorn. Aanvankelijk was er nog sprake van randbebouwing en een groene binnenruimte, het latere paardensportterrein. Daarop speelde zich nog lang de jaarlijkse kermis af. Maar bij de eerste grootschalige uitbouw van het winkelcentrum verdween het laatste 'grasveld' uit de kern. En nu maar afwachten wat er gaat gebeuren met de open ruimte die voor Hotel In 't Holt is ontstaan na de afbraak van het Zonnehuis..

Wordt de groene entree van het dorp die hier ooit was hersteld?

De foto links werd gemaakt van een schildering op een van de binnenwanden van de serre van een huis aan de Gast. De schilder Jan Poppema maakte hem aan het begin van de vorige eeuw. De afbeelding ademt een sfeer van zomerse rust. Dit uitzicht moet men in vroeger tijden vanuit de overtuinen hebben gehad op de Rijksstraatweg (rechts) en de pelmolen in de verte

¹ Popta liet later aan de Klinckemalaan het bekende witte landhuis 'Rustoord' bouwen op een stuk grond dat hij kocht van Johan Hora Buma. De laatste heer van Klinckema.

'Peerdje rennen' aan de Klinckemalaan

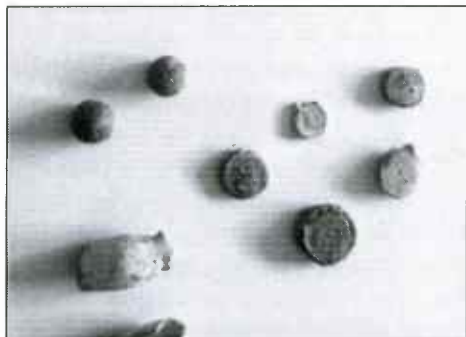
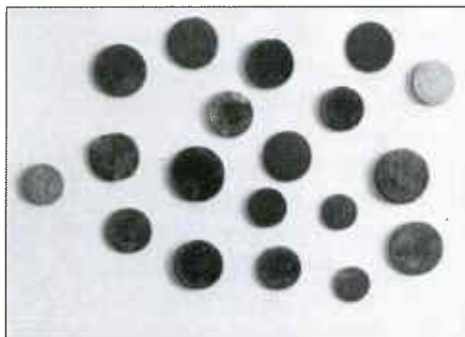
De weilanden aan de oostkant van de Klinckemalaan tegenover de Klinckemaburen waren begin vorige eeuw eigendom van de familie Posthumus die woonde in het Huis met de Leeuwen aan de Nieuwstraat. In de jaren 1950-1970 werden ze gepacht door Hotze Scheeringa, die een boerderijtje had aan de Klinckemalaan, dichterbij het centrum van Zuidhorn, ongeveer waar nu de Willem Alexanderstraat is. Sinds kort is het land eigendom van J. Hummel. In augustus 2020 heeft hij beide percelen gescheurd en nieuw gras ingezaaid. Daar bekend was dat hier in het verleden diverse activiteiten hebben plaatsgevonden, was Kees Beeftink er als de kippen bij om, met toestemming van Hummel, in z'n vrije tijd z'n laarzen aan te trekken en met een metaaldetector te gaan speuren op dit land. En met resultaat.

De tot nu toe zichtbare sporen van de drafbaan verdwenen begin 2020 voorgoed

Van 1927-1941 en van 1946-1965 werden deze weilanden enige malen per jaar gebruikt voor het houden van paardenrennen.¹ Vanaf eind jaren zestig tot eind jaren tachtig werd er i.s.m. de E.D.A.C. (Eerste Drentse Autocross Club) uit

Yde De Punt jaarlijks een autocross georganiseerd. Reden genoeg dus voor Kees om aan te nemen dat hier nog wel wat artefacten te vinden zouden zijn.

Munten variërend in ouderdom, musketkogels pijpenkoppen en loodjes

Hierboven een deel van de vondsten van Kees Beeftink in augustus 2020. Veel munten, pijpenkoppen en onderdelen van auto's en paardentuig. Maar, heel bijzonder, twee musketkogels, die zullen van veel oudere datum zijn. Mijn veronderstelling is dat hier enige honderden jaren geleden misschien met een musket gejaagd is. De pijpenkop is te dateren op eind zeventiende eeuw. Om het niet betalende publiek het zicht op de wedstrijden te ontnemen werd langs de weg een ca. twee meter hoog scherm gemaakt van oude graanzakken. Dit verklaart waarom Kees loodjes van graan- en meelzakken heeft opgedolven.

De activiteiten van de Paardensportvereniging waren vooral gericht op de kortebaandraverijen. Daarnaast organiseerde men eenmaal per jaar een kermis, die altijd veel mensen trok.

Arnold Wegman, die z'n jeugd in deze kontreien heeft doorgebracht, drie generaties Wegman woonden hier, heeft in de jaren zestig nog meegeholpen met het ophangen van die zakken. Na afloop van de wedstrijden verzamelde hij de lege bier- en colaflesjes om met het statiegeld een dankbare aanvulling op z'n zakgeld te realiseren. Zijn vader Jan Wegman, is meer dan 60 jaar actief geweest in de vereniging en nu is Arnold al weer jaren penningmeester.

Diegenen die hier destijds wel eens langs wandelden zal de lichte verhoging op het eerste weiland ongetwijfeld wel eens opgevallen zijn. De eerste gedachte is dat dit de bocht van het circuit was. Dit is echter niet juist, hier kon het publiek namelijk plaats nemen, een soort primitieve tribune zullen we maar zeggen. Helaas is hier nu, na het egaliseren van het land, weinig meer van te zien. De rennen vonden plaats op het tweede weiland, zodat publiek en draverij door een sloot gescheiden waren. Arnold herinnert zich nog dat Tjeert Posthumus, boer aan de Zuiderweg, daar in de jaren zeventig in z'n nette pak iets te dicht bij stond, toen er een crossauto, na een verkeerde manoeuvre in die sloot belandde. Uiteraard had dat gevolgen voor Tjeerd.

Autocross op het weiland van Scheeringa aan de Klinckemalaan. De wedstrijden werden georganiseerd in samenwerking met de Eerste Drentse Autocross Club uit Yde-De Punt.

Het is niet te verwachten dat er, tenminste op deze locatie, ooit weer 'Peerdje rennen' gehouden wordt. En daarmee verdwijnt weer een restant van de Zuidhornse geschiedenis waar we alleen nog met wat nostalgie aan terug kunnen denken.

Adv. in het N v/h Noorden 1972

Donateurskaart uit 1949 van H.Hut.

Nevenactiviteit

Zoals hierboven vermeld was het eens per jaar organiseren van de dorpskermis een nevenactiviteit van de Paardensport. Die werd op diverse plaatsen gehouden, soms op het huidige Holtplein, maar toch het meest op het weiland aan de Burg. Kruisingalaan, op wat nu 'de Overtuinen' heet ².

Dit weiland was eigendom van de paardensportvereniging. Normaliter was hier de speeltuin voor de jeugd, maar tijdens de kermis moesten de schommels en andere toestellen worden gedemonteerd en aan de kant opgeslagen.

Met dank aan Arnold Wegman en Kees Beeftink voor hun bijdragen.

¹ In de pachtovereenkomst van Egbert en later van Hotze Scheeringa stond de verplichting vermeld dat het land achter de boerderij tegen de tijd van de wedstrijden beschikbaar moest zijn en dat er stalling moest zijn voor de draffaarden.

² In de beginjaren werden de kermisattracties per boot aangevoerd via Briltel naar de zwaaiom aan het eind van de schipsloot. Deze zwaaiom was ongeveer gesitueerd waar nu het Gomarusscollege staat aan de Brilweg.

De haan van Valk

OBS 'De Molshoop' in Noordhorn

De voormalige openbare basisschool 'De Molshoop' in Noordhorn is geopend in 1956. Het markante gebouw is ontworpen door J. Boersma, de toenmalige gemeente-architect van de gemeente Zuidhorn. Hij baseerde zich op de ideeën van de architect Jaap Wilhelm, die het Groningse schooltype propageerde: gangloze scholen, separate lokalen met eigen buitendeur en eigen toiletgroepen.

Bij de opening van de school in 1956, tweede van rechts Willem Valk.

De haan

In de buurt van de ingang staat een fraai beeldhouwwerk dat een kraaiende haan voorstelt. Het is gemaakt door de beeldhouwer Willem Valk (1898-1977). Omdat ik al bijna veertig jaar in Noordhorn woon, kende ik die haan natuurlijk. Kortgeleden viel me op dat de haan witgeschilderd was. Niet lang daarvoor had ik nog een foto gemaakt, toen de haan nog een zandsteenkleur had. Mijn eerste ingeving was: wat jammer dat hij geschilderd is. Toen ik me in de achtergronden van dit beeld en van de maker ervan ging verdiepen ontdekte ik

dat de haan bij de plaatsing in 1956 ook wit was (zie foto's), hoewel niet zo helder wit als nu.

Aanvankelijk stond de haan op een andere plek en kraaide hij richting het noorden (zie foto). De omgeving van De Molshoop was in het jaar van de opening nog onbebouwd, zoals op de foto te zien is.

Links de witte haan op zijn oorspronkelijke plaats, rechts de ongeschilderde haan.

Willem Valk (1898-1977)

Willem Valk werd op 22 oktober 1898 geboren in Zoeterwoude, als jongste van vijf kinderen. Al op jonge leeftijd bleek zijn artistieke aanleg. Omdat zijn vader geen heil zag in een carrière als beeldhouwer volgde Willem een opleiding artistieke metaalbewerking en haalde zijn onderwijsbevoegdheid voor boetseren.

In 1921 kwam Willem Valk naar Groningen en werd leraar boetseren aan de Academie Minerva. Boetseren werd gezien als ondersteunend vak voor de teken- en schilderopleiding. Valk had een aanstelling van geringe omvang: zes uur dagopleiding en enkele avondlessen. Daardoor had hij tijd voor zijn eigen werk. Meteen in 1921 werd hij lid van de kunstkring De Ploeg.

Een van zijn eerste werken was de helaas spoorloos verdwenen portretbuste van de Groningse stadsarchitect Mulock Houwer. Na 1925 kreeg Valk veel opdrachten, onder meer dankzij zijn vriendschap met de architect Siebe Jan Bouma, die veel gebouwen in de stad Groningen ontwierp. Hij ontwierp ook de Museumbrug. Op een van de bijgebouwtjes van het brugwachtershuis staat een stern in brons, gemaakt door Willem Valk.

Boven: De bekende beelden van Willem Valk op de Kijk in 't Jatbrug.

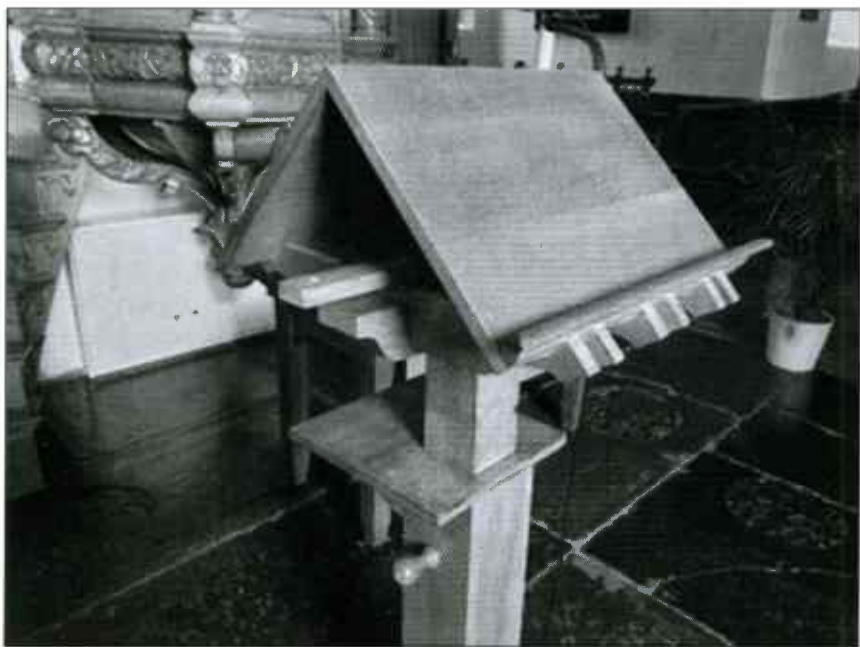
Tijdens de Duitse bezetting maakte Valk deel uit van het kunstenaarsverzet. Hij sloot zich niet aan bij de Kultuurkamer. Mede daardoor kreeg hij na de oorlog veel opdrachten voor oorlogsmonumenten. Voorbeelden hiervan: het oorlogsmonument op de begraafplaats Esserveld aan de Esserweg in Groningen en het monument bij de Hervormde Kerk te Marum ter herdenking van de zestien mensen die op 3 mei 1943 bij Trimunt zijn gefusilleerd.

Twee voorbeelden van in het oog springende beelden van Willem Valk in de stad Groningen zijn vier beelden op de Kijk in 't Jatbrug en de beelden die hij maakte voor De Faun, een in 1935 door architect Wittop Koning ontworpen gebouw in de Herestraat. Zijn laatste werk is het beeld van Carl Rabenhaupt, op de Grote Markt (1972). *Zie foto links.*

In 1963 ging Willem Valk met pensioen en verhuisde naar Bennebroek. Hij overleed op 6 november 1977.

De lessenaar in de Dorpskerk van Zuidhorn

Bij mijn weten bevinden zich in de openbare ruimte van de voormalige gemeente Zuidhorn geen werken van Willem Valk, afgezien van de haan bij de Molshoop in Noordhorn. In de Dorpskerk van Zuidhorn heeft hij echter wel zijn sporen nagelaten. De lessenaar in het liturgisch centrum is gemaakt door timmerman J. Rozema uit Zuidhorn, naar een ontwerp van Willem Valk. De lessenaar moet gemaakt zijn in de periode 1946-1955. De lessenaar is zo ontworpen dat hij aan twee kanten bruikbaar is. Het ontwerp doet denken aan de stijl van de Delftse school.

Lessenaar in de Dorpskerk Zuidhorn. Ontwerp: Willem Valk. Uitvoering: J. Rozema

Met dank aan Jan Blaauw, Noordhorn, die mij via de website noordhorntoenenu.com op het spoor van de haan bracht.

Bruggenmonument aan de Gast

Echt waar, bijna klaar! Na jaren van geduldig wachten, eerst op de vergunning van de gemeente, daarna op de goede giften van burgers en bedrijven, en tenslotte op het schuren en verven van de brugdelen was het dan eindelijk zover dat het monument dat herinnert aan de beide oude bruggen over het Van Starkenborgh kanaal in elkaar gezet ging worden. Oplettende of toevallig langskomende Zuidhorners hebben het zien gebeuren op dinsdagmorgen 20 oktober. Een grote vrachtwagen van Top Milieu Service uit Noordhorn bracht de van de oude bruggen afgezaagde stukken naar de plaats van bestemming (op de kruising van de Gast met de oude Friese Straatweg, tegenover het voormalige kantongerecht) en een hele grote kraan van de firma Poort uit Hoogkerk stond daar klaar om de stukken op het al eerder gereed gemaakte voetstuk te plaatsen. Een flinke klus, want het zijn zware brokken metaal. Alleen het stuk van de spoorbrug weegt al vijf ton! Maar nu wordt dan eindelijk duidelijk hoe het eruit gaat zien. In het echt, niet op een schets. Maar: waarom doen we dit eigenlijk? Waren die oude bruggen zo belangrijk dat we er echt een herinnering aan moeten bewaren?

De spoorbrug

De oude spoorbrug bij Zuidhorn was een oerdegelijk bouwwerk dat voor diverse leeftijdsgroepen een eigen betekenis had. Voor wandelaars was het een oriëntatiepunt en een bijzonder obstakel waaraan en waarbij steeds weer wat viel op te merken. Zou er ooit nog een tweede brug op de lege landhoofden gelegd worden? Zou het naderende schip wel onder de brug door kunnen? Waarom groeven ze het kanaal destijds niet haaks onder de brug door? Op de jeugd oefende de brug met zijn bunkerachtige onderbouw grote aantrekkingskracht uit: je kon er min of meer ongestoord spelen en kattenkwaad uithalen. Roken, vuurtje stoken, over de brug lopen, en op warme zomerdagen vrienden en voorbijgangers imponeren door er vanaf te springen. De schrijfster Aafke Steenhuis, die als kind in Zuidhorn woonde, wijdt in haar boek *'Verhalen van het Groninger Ommeland'* een hoofdstuk aan de brug en haalt herinneringen op aan deze plaats waar ze als kind speelde:

'En ineens ben ik terug in mijn eigen jeugd. Hier op deze plek, twee kilometer van het midden van het dorp waar iedereen alles van iedereen wist... was het een gebied van vrijheid en avontuur. Hier speelden we. In de bosjes op de spoordijk vergaten we de tijd terwijl de fluitende trein voorbij vloog en de golven tegen de beschoeiing klotsten als een schip voorbij voer.'

De vermaledijde verkeersbrug

De verkeersbrug miste de kenmerken en de aantrekkingskracht van de spoorbrug maar was eveneens een zeer degelijke constructie. In tegenstelling tot zijn groene broer was hij eerder een barrière dan een verbinding! Het bijzondere van het gevaarte was het hefmechaniek dat de wachtenden misschien nog enige afleiding bood maar dat helaas niet altijd probleemloos functioneerde, met als gevolg dat men te laat op een afspraak arriveerde of zijn, of haar trein, niet haalde.

Brugmonumenten

Nu zijn stukken van beide oude bruggen verenigd in één gedenkteken, zie foto op de voorzijde van dit nummer. Het is duidelijk geen 'gewoon' monument. 'Wat apart ja' zal menige Groninger in gedachten misschien zeggen. Of zelfs hardop. Toch is het minder apart dan je zou denken. Nogal wat bruggen krijgen in de loop van hun bestaan een soort 'iconische' status, soms door hun ouderdom of hun uiterlijk of door de bijzondere plek waar ze staan, of door de bijzondere rol die ze in de geschiedenis hebben gespeeld. Het is daarom bepaald niet ongebruikelijk om op de plek waar een nieuwe brug geplaatst wordt een monument neer te zetten dat herinnert aan de vroegere brug. In Nederland kennen we 'grote' voorbeelden van zulke monumenten bij de Oude Maas, bij de Waal, en bij Moerdijk. Zie de bij dit artikel geplaatste foto's. Ook in het buitenland vind je dit soort gedenktekens trouwens. Taeke Boersma zag er een een bij Tulln, ten Noorden van Wenen aan de Donau. Ons Zuidhornse monument kan de vergelijking met dit soort grote jongens best doorstaan!

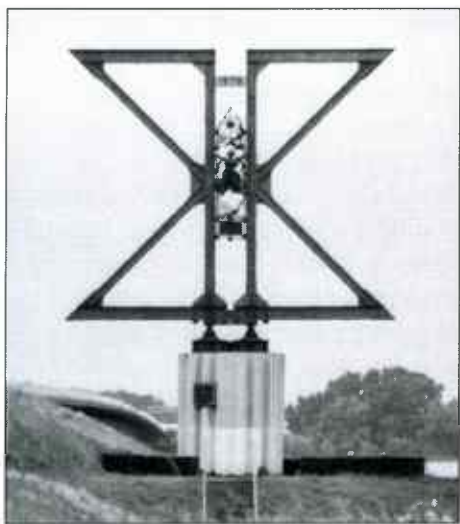
Overigens zijn er ook heel veel meer bescheiden kleine monumentjes bij tal van bruggen of plekken waar vroeger bruggen hebben gestaan. We hebben er zelf een voorbeeld van, te weten in Briltil, waar de spil waar de oude 'Brildraai' op draaide in een sokkel is gevat. Met daarop een tekst van Klaas Rozema:

*Een oude brug, van zijn functie ontheven,
gebruikte mijn lichaam als spil. In glorie-tijd liet
mijn bronzen kop d'oude brug zweven. Waar 't hier
sinds tijden om draait was eens het middelpunt
van De Bril.*

De laatste loodjes en de crew

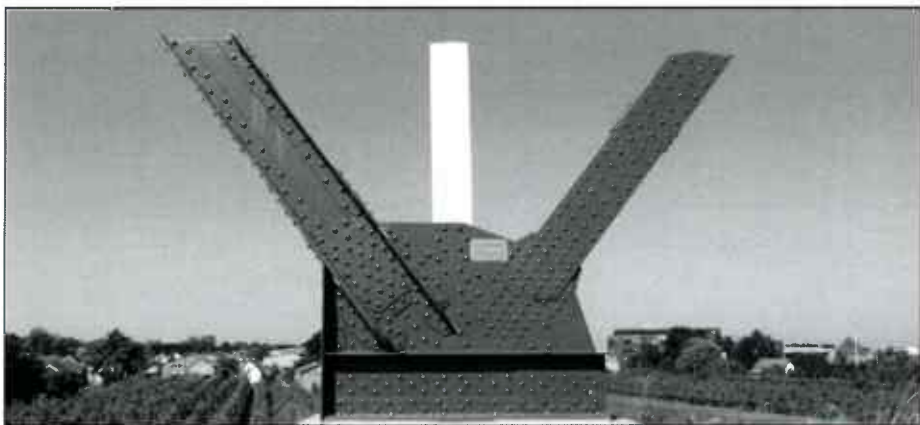
Met de afwerking van het monument zijn we nog wel even bezig. We, dat zijn in alfabetische volgorde Taeke Boersma (die het monument heeft ontworpen), Jan Hollander (die als eerste met het idee voor het monument kwam en ook zeer veel werk heeft gestoken in de verwerving, het transport en de technische realisatie), Jan Oomkes en Piet Pellenbarg. Wat er nog allemaal moet gebeuren: de oude fabricageplaten moeten er nog op terug worden gezet. Er komt ook een informatiebord op en een gedicht van Willem Tjebbe Oostenbrink.

Conform het ontwerp wordt tenslotte nog een aantal palen rond het monument geplaatst, afgezaagd van het oorspronkelijke remmingwerk bij de spoorbrug. Daarna is het wachten op het eind van de beperkingen die het COVID 19 virus ons oplegt voor het organiseren van een spetterende openingsceremonie. We houden u op de hoogte.

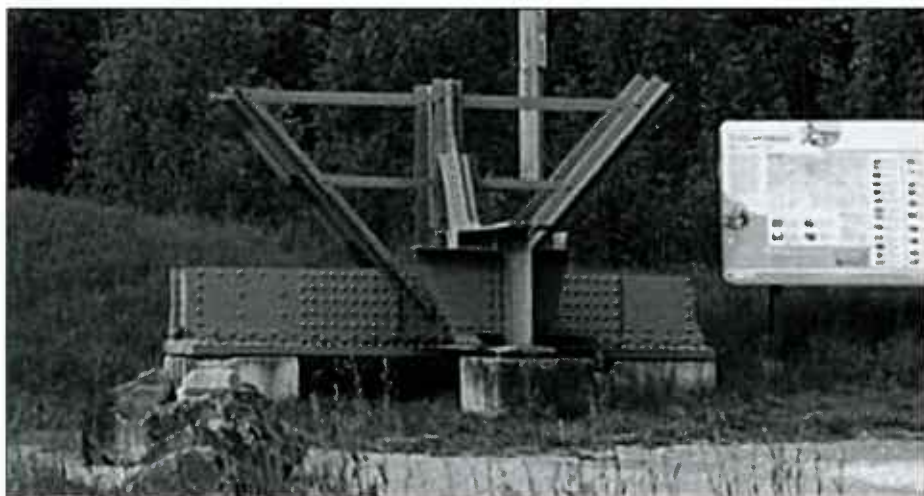

Links monument bij de Moerdijkbrug. De verbinding van Brabant met Holland over het Hollands Diep kent een lange geschiedenis. Al in 1872 werd een spoorbrug aangelegd, in 1936 gevolgd door een verkeersbrug. In 1978 werd er op de Brabantse oever een monument opgericht ter herinnering aan de voltooiing van de nieuwe verkeersbrug. Het bestaat uit twee afgezaagde brugliggers die een eerder kunstwerk uit 1936 omklemmen: Een vrouwenfiguur omgeven door de wapens van de twaalf steden waarvan de Kamers van Koophandel zich destijds beijverd hadden voor de bouw van de brug.

Rechts het monument voor de oude brug (1880) bij Barendrecht, die IJsselmonde over de Oude Maas verbond met de Hoeksche Waard. Er werd aanvankelijk tol op geheven, en er reden ook stoomtrams over. In 1969 is hij vervangen door de Heinenoordtunnel en daarna gesloopt.

Monument ter herinnering aan oude brug over de Waal (in de A2) tussen Zaltbommel en Waardenburg. De benaming 'Bommelse Brug' was algemeen gangbaar, maar officieel heeft de brug nooit een naam gekregen. De brug waarin twee miljoen klinknagels verwerkt waren werd in 1933 geopend en in 1996 vervangen door de nieuwe Waalbrug. De 'Bommelse Brug' maakte deel uit van een complex van twaalf bruggen uit het Rijkswegenplan van 1927. De beroemde beginregel 'Ik ging naar Bommel om de brug te zien' uit een gedicht van Martinus Nijhoff) was aanleiding om de nieuwe oeververbinding **Martinus Nijhoffbrug** te dopen.

Een brugmonument bij Tulln ten Noorden van Wenen, aan de Donau. Niet ver van waar de nieuwe brug staat, ligt de boot van de beroemde architect **Hundertwasser**, waar hij jarenlang op woonde. Hij en die boot worden vereerd in Tulln! (Foto: Taeke Boersma)

Zuidhorn begin 1900. Reconstructie oostelijke gevelwand Hoofdstraat.
Links het pand van nu kapper Feenstra, rechts de drogisterij.
Daartussen? Een poort? Lees artikel blz. 11

